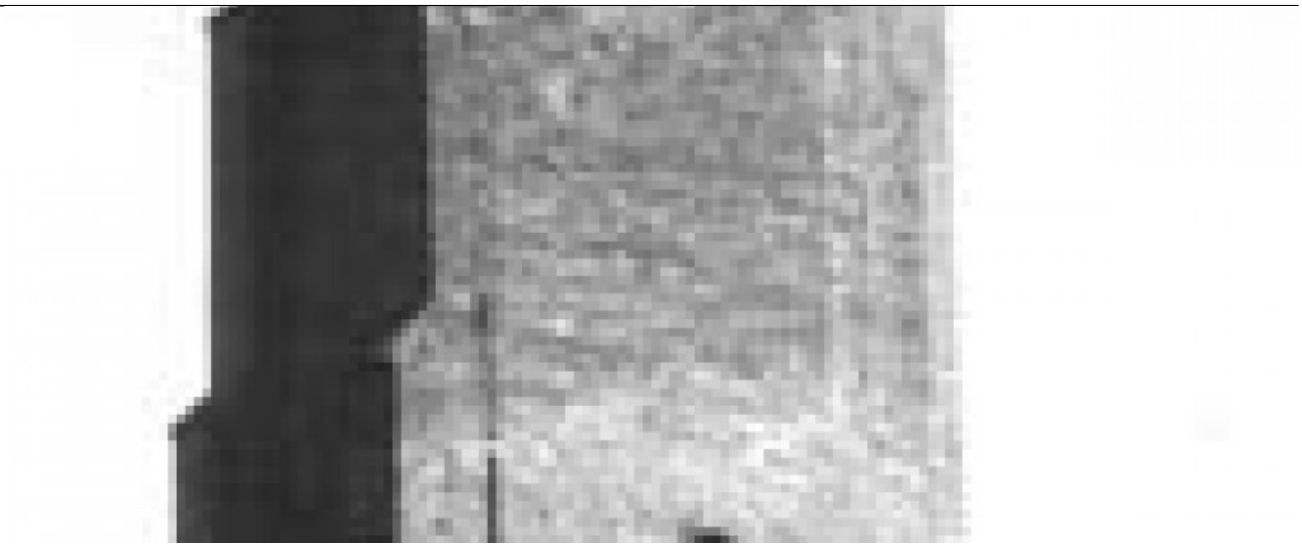


Csonka torony a senki földjén

2009 május 21. Flag

Szöveg méret

90
Mentés

- 1

Értékelés kiválasztása

Még nincs értékelve

Mérték

Móser Zoltán fantasztikus cikksorozata a régmúlt id?k, az elfelejtett Magyarország kincseit mutatja meg nekünk ebben a párját ritkító sorozatban, mely a Magyar Nemzet hétvégi magazinjának volt elengedhetetlen tartozéka. Utazzon velünk, ismerjük meg együtt Magyarországot egy kicsit másképpen.

A herpályi csonka torony több mint egy évszázada magányosan áll Berettyóújfalu mellett, a Klastromd?l?ben, az Egyházsziget és Paperdeje határrészek szomszédságában. Rommá vált templom maradványaként mered az égnek, s ahogy a feltáró régész, Módy György írja, távolról olyan, mint egy t? foka. „A XI. században a falu birtokosáról vagy talán els? szerény temploma védszentjér?l, Paulus, Pál a birtoklást jelöl? -i képz?vel kapta a Pályi nevet. Ezt váltotta fel hamarosan a többi Bihar megyei Pályi nev? falutól való megkülönböztetés céljából az Érpályi név. Ez az elnevezés torzult a kés?bbiekben Herpályra.

1806-ban a csonka torony dombján még látható volt a két hatalmas, majdnem ép torony, a templomhajó, s?t a szentélyek, a déli sekrestyekápolna felmen? falainak romjai is. Az életveszélyesnek ítélt északi tornyot 1842-ben lebontották. 1854-ben a terület birtokosa lehordatta a déli torony fels? emeletét, mert annak led?lését?l lehetett tartani. 1858 körülre a korábban még látható falmaradványok is elenyésztek. Tégláikat elhordták, az alapokat betemette a föld. A déli torony ett?l kezdve vált magányos, csonka toronnyá. Rómer Flóris, a magyar régészet egyik nagynev? megteremt?je 1878-ban felkereste a romot. Mind ?, mind Bunyitay Vince, a nagyváradi püspökség történetének írója megállapította, hogy az nem tartozhat falusi templomhoz, hanem egy Árpád-kori apátsági templom maradványa. A rom azonban tovább pusztult, majd csak 1904-ben végezték el a szükséges kiegészítéseket, falazták fel a hiányokat, és látták el tet?vel a tornyot.

1940-re állapota újból leromlott, 1944 ?szén pedig belövések elpusztították a kialakított tet?részt, az emeletének egész északi, szinte teljes nyugati falát, valamint a délkeleti sarokrészt. Komoly rongálódás érte a bejáratot és az északnyugati támpillért is. A romterület azután sokáig egyfajta senki földje volt. A csonka torony már teljes pusztulásra volt ítélve, amikor 1959. nyár elején a megyei épít?ipari vállalatok m?emlékbarát munkatársai helyreállították. Végre 1972–1976 között építéstörténeti és régészeti kutatás folyt, amit m?emléki helyreállítás követett.”

A kutatás eredményeként egy háromhajós, reprezentatív, nyugati toronypáros, nagyméret? kolostortemplom alaprajza t?nt el? a feltáró és helyreállító szakembereknek. Építési idejének meghatározásánál a következ?ket vették figyelembe. El?ször is az építtet?k rangját, gazdagságát hirdet? nyugati toronypár magyarországi megjelenését, ami a XII–XIII. század fordulójára tehet?. De Ják, Lébény, Mórichida, Ócsa, Türje, Zsámbék példája mutatja, hogy nagyobb arányban csak a XIII. század els? felében terjedt el. A meghatározás körébe vonható az egyenes szentélyzáródás is, amely a bencés rend építkezéseinél a XIII. század els? felében jelent meg. Kormeghatározó szerepük van a templombels? négykaréjos pilléreinek is. A gyulafehérvári székesegyházban láthatunk ilyeneket, ugyanúgy, mint nyugati toronypárt és nyitott el?csarnokot.

Az impozáns nemzetségi monostort bizonyára gazdag, el?kel? család építtette. A prépostság alapítója személy szerint ismeretlen, de kés?bbi id?kb?l származó adatok szerint az Ákos nemzetség volt a kegyura. Az alapítás pontos ideje is homályba vész. Az nem vitás, hogy az 1234. évi Ninivei katalógusban már szerepel, s?t ugyanebben az ábrányi prépostság mint a pályi filiája van feltüntetve. Tehát bizonyos, hogy a pályi monostort 1234 el?tt alapították.

A Szent Pál-prépostság túlélte a tatárjárást, valószín?leg a török id?k alatt pusztult el. Az utolsó adat 1552-b?l származik. Egyházmegyeileg Váradhoz, szerzetesrendileg Váradhegyfokon keresztül a premontreiekhez kapcsolódott. Vagyis ez a rom két karnyújtásnyira volt (van) Európától.

Móser Zoltán, mno



Ajánló